

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง“การรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกและการจัดการตลาดมะนาวของเกษตรกรบ้านโหลงและบ้านโคกหญ้าคาตำบลคลองใหม่ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การปลูกและการจัดการตลาดมะนาวในชุมชนบ้านโหลงและบ้านโคกหญ้าคา 2) ศึกษาเงื่อนไขที่ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านการปลูกและการจัดการตลาดมะนาวของชุมชนบ้านโหลงและบ้านโคกหญ้าคา และ 3) ศึกษาและพัฒนากลุ่มเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกและการจัดการตลาดมะนาวของเกษตรกรชุมชนบ้านโหลงและบ้านโคกหญ้าคา ซึ่งผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1.สถานการณ์การปลูกและการจัดการตลาดมะนาวในชุมชนบ้านโหลงและบ้านโคกหญ้าคา พบว่า

การปลูกมะนาวในพื้นที่เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2520 โดยนายพลัด ปุญญาธิดาโพธิ์ ปัจจุบันมีจำนวนเกษตรกรที่ปลูกมะนาวในพื้นที่ จำนวน 94 ครัวเรือน มีมะนาวประมาณ 7,000 ต้นให้ผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 2,100,000 ลูก คิดเป็นมูลค่า 2,100,000 บาทต่อปี

พันธุ์ที่นิยมปลูก คือ พันธุ์มะนาวหนังและมะนาวไข่ ซึ่งเป็นมะนาวพันธุ์พื้นบ้าน มีลักษณะเด่น คือ ผลกลม ผิวมัน เปลือกบาง น้ำเยอะ และมีกลิ่นหอม วิธีการปลูกใช้กิ่งตอนและเสียบยอด โรคและศัตรูพืชที่ทำลายต้นมะนาว ได้แก่ แมลงไซค์ต้น หนอนกินใบ แมลงไขผลมะนาว โรคแคงเกอร์ โรครากเน่า/โคนเน่า ทำให้ต้นมะนาวและผลมะนาวได้รับความเสียหาย ผลผลิตไม่ได้มาตรฐาน

การดูแลบำรุงรักษา ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการจัดการที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น หากมีเพลี้ยไฟและเพลี้ยอ่อนดูดกินน้ำเลี้ยงที่ยอดอ่อน ใบอ่อนและผล แก้ไขเอาปลาเค็มหรือเนื้อมาล่อให้มดแดงมากิน ทำให้มดแดงมากินเพลี้ยไฟและเพลี้ยอ่อนด้วย หรือหากมีแมลงปีกแข็ง แมลงวันทอง แก้โดยถุงใส่น้ำหรือน้ำแผ่นซีดีเก่าไปแขวนที่ต้นมะนาวเพื่อไล่แมลง เป็นต้น

การเก็บผลมะนาว หากต้นมะนาวไม่สูงมากมักจะเก็บด้วยมือเปล่า(ปลิดขั้ว) หากต้นมะนาวสูงมากก็จะใช้มีดหรือตะขอผูกติดกับด้ามไม้ไผ่ยาว ๆ คล้อง และกระตุกผลมะนาวลงมา

การจัดการตลาดมะนาว ก่อนปี 2547 ต่างคนต่างขายในลักษณะขายส่งและขายปลีกในอำเภอยะรังและอำเภอยะรังปัตตานี ต่อมาหลังปี 2547 จำนวนพ่อค้าแม่ค้าลดลงเหลือเพียง 7 ราย ส่วนที่เหลือก็ขายส่งให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อในพื้นที่ **ราคาผลมะนาว** ช่วงเดือนธันวาคมมะนาวจะมีราคาต่ำตกถูกละ 50 สตางค์ ส่วนช่วงเดือนเมษายนจะเป็นช่วงที่มะนาวมีราคาแพงสูงถึง 5 บาท

2.เงื่อนไขที่ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านการปลูกและการจัดการตลาดมะนาวของชุมชนบ้านโหลงและบ้านโคกหญ้าคา พบว่า

2.1 เกษตรผู้ปลูกมะนาว 1) ขาดความรู้เรื่องการจัดการการปลูก การวางแผนการตลาด รวมทั้งขาดความรู้เรื่องการแปรรูป เก็บรักษาอายุและเพิ่มมูลค่าผลมะนาว ทำให้จำเป็นต้องขายในราคาถูกมากและปล่อยทิ้งให้เน่าเสีย 2) ขาดการรวมกลุ่ม ทำให้ไม่สามารถต่อรองราคากับพ่อค้าแม่ค้าคนกลางได้ และ 3) เปลี่ยนจากการปลูกมะนาวมาเป็นการปลูกยางพาราเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากมีราคาดี มีรายได้รายวันและได้รับการงบประมาณจากรัฐบาลในรูปการสงเคราะห์

2.2 สภาพพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขัง ทำให้ต้นมะนาวเป็นโรคโคนเน่า และศัตรูพืช เช่น เพลี้ยไฟ หนอนกินใบ มีกาฝาก แมลงปีกแข็ง ฯลฯ มารบกวน ส่งผลให้มะนาวไม่สมบูรณ์(ลูกไม่ใหญ่) และได้ผลผลิตน้อย

2.3 ต้นทุนการปลูกมะนาวสูง เนื่องจากมีและสารกำจัดศัตรูพืชในดูแลรักษาผลผลิตมะนาวมีราคาแพง

2.4 สถานการณ์ความไม่สงบฯ ส่งผลให้พ่อค้าคนกลางไม่กล้าเข้าไปซื้อมะนาวในพื้นที่ รวมทั้งแม่ค้าในชุมชนก็ไม่กล้าออกมาขายมะนาวนอกพื้นที่ ทำให้ผลผลิตมะนาวไม่มีตลาดรองรับและขายไม่ได้ราคา

2.5 ไม่มีตลาดรับซื้อมะนาวโดยตรง เนื่องจากไม่มีการส่งเสริมการแปรรูปมะนาวในเชิงอุตสาหกรรม ที่มีการจัดการที่เป็นระบบ

3.ศึกษาและพัฒนาการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกและการจัดการตลาดมะนาวของเกษตรกรชุมชนบ้านโหลงและบ้านโคกหญ้าคา พบว่า

3.1 พัฒนาการการรวมกลุ่มฯ เริ่มเมื่อปีพ.ศ. 2553 โดยการสนับสนุนจากศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศวชต.) ร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่เข้ามาทำกิจกรรมเยียวยาจิตใจของกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกมะนาว และ สร้างความสามัคคีในระหว่างสมาชิกกลุ่มซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบฯ

3.2 การเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกและการจัดการตลาดมะนาวฯ พบว่า

1) การศึกษาข้อมูล ทำให้ทีมวิจัยสามารถนำข้อมูลที่ได้ มาวางแผนในการเพิ่มประสิทธิภาพปลูกและการจัดการตลาดมะนาวในระดับครัวเรือนและกลุ่ม รวมทั้งเป็นโอกาสในแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และเติมกำลังใจให้กันและกัน

2) การประชุมอย่างต่อเนื่อง เป็นเวทีที่ทำให้ทีมวิจัยมีความรู้ ข้อมูลและทักษะเพิ่มขึ้น สามารถนำมาพัฒนาปรับปรุงการปลูกและการจัดการตลาดมะนาวของตนเองได้ รวมทั้งได้แผนงานในการเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกและการจัดการตลาดมะนาวร่วมกันในระดับกลุ่ม

3) การอบรมที่มาจากปัญหาความต้องการสมาชิกกลุ่ม ทำให้ทีมมีส่วนร่วมและร่วมดำเนินงานอย่างจริงจัง เช่น การอบรมการเก็บรักษาอายุผลมะนาวให้สดนาน เป็นความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้ และนำไปแบ่งปันแก่เกษตรกรที่สนใจในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

4) การศึกษาดูงาน เป็นวิธีการที่ทำให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้และมีความกระตือรือร้นที่จะร่วมกันพัฒนาปรับปรุงการปลูกและการจัดการตลาดมะนาวได้เป็นอย่างดี เพราะได้เห็นรูปธรรมพึงประสงค์ของคนที่ทำมาก่อน ทำให้เกิดความเชื่อมั่นที่จะกลับมาดำเนินการในพื้นที่

5) การทดลองปฏิบัติ เป็นวิธีการที่นักวิจัยได้นำความรู้ที่ได้กระบวนการวิจัยมาทดลองปฏิบัติการด้วยตนเอง ทำให้ลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกและการจัดการตลาดมะนาว รวมทั้งเพิ่มความรัก ความสามัคคีในระหว่างทีมวิจัย และ มีรายได้จากการขายมะนาวที่ปลูกในท่อซีเมนต์

6) การติดตามผลการทดลองปลูกมะนาวในท่อซีเมนต์ของสมาชิกกลุ่ม เป็นวิธีการที่ช่วยกระตุ้นให้ทีมวิจัยมีความกระตือรือร้นในการทดลองปฏิบัติการอย่างจริงจัง และเป็นการเพิ่มความสามัคคีเชื่อมความสัมพันธ์ในระหว่างสมาชิกกลุ่ม